

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

YUCOM
Komitet pravnika
za ljudska prava

MOJA PRAVA U SLUČAJU (NE)ZAKONITOG PRISLUŠKIVANJA

**OTVORENA
VRATA
PRAVOSUĐA**

Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM

Kneza Miloša 4, 11103 Beograd

www.yucom.org.rs

Za izdavača

Katarina Golubović

Suizdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Priredila

Jelena Pejić,

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Vodič „Moja prava u slučaju (ne)zakonitog prisluškivanja“ nastao je kao realizacija aktivnosti Beogradskog centra za bezbednosnu politiku u okviru projekta „Otvorena vrata pravosuđa“ koji realizuje Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

MOJA PRAVA U SLUČAJU

(NE)ZAKONITOG PRISLUŠKIVANJA

Beograd • 2019

SADRŽAJ

O VODIČU.	9
KAKO FUNKCIONIŠE ZAKONITO PRISLUŠKIVANJE.	10
Šta je prisluškivanje?	10
Da li je prisluškivanje dozvoljeno u demokratskom društvu?	11
Ko sme da prisluškuje?	11
Koga nadležni organi smeju da prisluškuju?	12
U koje svrhe nadležni organi smeju da prisluškuju?	13
Za koja krivična dela može da se primenjuje prisluškivanje?	14
Šta je osnov sumnje?	15
Ko odlučuje o primeni mere prisluškivanja?	15
Šta sve piše u predlogu i sudskom nalogu za primenu prisluškivanja?	16
Koliko prođe vremena između predloga i sudskog naloga za prisluškivanje?	17
Mogu li policija i službe bezbednosti da započnu prisluškivanje i pre pribavljanja sudskog naloga?	17
Šta ako osumnjičeni koristi više brojeva telefona?	18
Koliko dugo se sme prisluškivati?	19

PODACI PRIKUPLJENI PRISLUŠKIVANJEM.	20
Kada podaci prikupljeni prisluškivanjem mogu da se koriste kao dokaz u krivičnom postupku?	20
Šta ako se prisluškivanjem slučajno otkriju druga krivična dela i njihovi učinioci?	20
Gde završavaju nezakonito prikupljeni podaci?	21
Šta se dešava s podacima prikupljenim prisluškivanjem ako se na kraju ne pokrene krivični postupak?	22
Koliko dugo se čuvaju podaci zakonito prikupljeni prisluškivanjem?	22
Kako se čuvaju ti podaci?	23
Da li ovi podaci mogu da se razmenjuju s drugim državama?	24

KONTROLA I NADZOR	25
Ko kontroliše nadležne organe da me ne bi proizvoljno prisluškivali?	25
Kako se vrši nadzor?	25
Kako sud kontroliše primenu prisluškivanja?	26
Kako Zaštitnik građana vrši nadzor nad prisluškivanjem?	27
Kako Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka vrši nadzor nad prisluškivanjem?	27
Kako Narodna skupština nadzire primenu prisluškivanja?	28
Kakva je uloga unutrašnje kontrole u policiji i službama bezbednosti u vezi s prisluškivanjem?	29
POSEBNE MERE SLIČNE PRISLUŠKIVANJU.	31
Pristup zadržanim elektronskim podacima o komunikaciji.	31
Tajno praćenje i snimanje	32
Prikriveni islednik.	32

MOJA PRAVA.	33
Kako da saznam da li me prisluškuju?	33
Moraju li naknadno da me obaveste da su me prisluškivali?	34
Kako da zaštitim svoja prava ako su me nezakonito prisluškivali?	34
Kako da se obratim Sektoru unutrašnje kontrole u policiji?	35
Kako da se obratim generalnom inspektoratu vojnih službi bezbednosti?	35
Kako da se obratim Povereniku za zaštitu podataka o ličnosti?	36
Kako da se obratim Zaštitniku građana?	36
Kako da se obratim Narodnoj skupštini?	37
Mogu li da podnesem krivičnu prijavu?	37
Mogu li da nadoknadim štetu pretrpljenu nezakonitim prisluškivanjem?	38

O VODIČU

Cilj ovog vodiča je da sažeto i razumljivim jezikom pojasni građanima i građankama kako funkcionira zakonito prisluškivanje u Republici Srbiji. U vodiču su sadržani odgovori na osnovna pitanja, poput – ko sme da me prisluškuje, zašto i pod kojim uslovima, šta tačno podrazumeva prisluškivanje, kome mogu da se obratim da zaštitim svoja prava ukoliko sam prisluškivan/a ili sumnjam da me prisluškuju? Da bismo zaštitili svoja prava od mogućih zloupotreba, treba prvo da ih poznajemo, da razumemo zaštitne mehanizme i da prepoznamo institucije koje su nadležne da nam pomognu.

KAKO FUNKCIONIŠE ZAKONITO PRISLUŠKIVANJE

Šta je to prisluškivanje?

Ono što najčešće nazivamo prisluškivanjem domaće pravo poznaje kao tajni nadzor komunikacije i presretanje komunikacija. Ono je samo jedna od posebnih mera kojima nadležni državni organi tajno prikupljaju podatke u krivičnom postupku i osujećivanju pretnji po nacionalnu bezbednost. Spada u posebne mere jer se njime ograničava Ustavom Srbije zajamčeno pravo na tajnost komunikacije i zadire u privatnost pojedinca bez njegovog znanja.

Prisluškivanje podrazumeva uvid u sadržaj raznih oblika komunikacije konkretnih pojedinaca – pisama i drugih pošiljaka koje šalju i primaju, telefonskih razgovora koje vode, SMS poruka, govornih i video poruka, elektronske pošte. Kada je reč o telefonskom razgovoru, on može da se sluša paralelno dok traje i da se snimi. Prisluškivanje omogućava da se prate informacije razmenjene između pojedinih lica putem telefona, pošte ili interneta, kao i prateće informacije o komunikaciji – ko s kim komunicira, koliko često i kada, na koji način i na kom mestu.

Da li je prisluškivanje dozvoljeno u demokratskom društvu?

Prisluškivanje je dozvoljeno, ali u ograničenoj meri i po strogo propisanim uslovima. Zakon precizno određuje ko koga sme da prisluškuje, kad i koliko dugo, u koje svrhe i po kojoj proceduri, kao i ko vrši nadzor tokom postupka. U demokratskom društvu nije dozvoljeno proizvoljno, neprestano i masovno prisluškivanje građana. S druge strane, ciljano i privremeno prisluškivanje može da se smatra opravdanom merom zaštite demokratskog društva od teškog kriminala i drugih bezbednosnih pretnji.

Pošto se prisluškivanjem odstupa od ustavnih prava građana, ono mora da se primenjuje samo u nužnoj meri i srazmeri, i to kao krajnje sredstvo, ako su svi drugi zakonski načini nedelotvorni, nesrazmerno teški ili opasni.

Ko sme da prisluškuje?

U Republici Srbiji, obavljanje posebne mere prisluškivanja poverava se policiji, vojnoj policiji i dvema službama bezbednosti – Bezbednosno-informativnoj agenciji (BIA) i Vojnobezbednosnoj agenciji (VBA).

Nisu sva odeljenja niti svi službenici unutar ovih nadležnih organa ovlašćeni da vrše prisluškivanje. Na primer, u okviru policije, ovu meru primenjuju Služba za specijalne istražne metode Uprave kriminalističke policije koja se bori protiv kriminala i, posebno, odeljenje Sektora unutrašnje kontrole koji se bori protiv korupcije u Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP). U okviru vojne policije, ovu meru primenjuje Kriminalističko-istražna grupa.

Druga odeljenja ovih organa, drugi državni organi, privatni detektivi i druga lica ne smeju da vrše prisluškivanje.

Koga nadležni organi smeju da prisluškuju?

Smeju da se prisluškuju jedino lica za koja postoji osnov sumnje (vidi ispod) da pripremaju određeno teško krivično delo ili su ga već izvršila, odnosno da samostalno ili u okviru neke grupe ili organizacije pripremaju radnje usmerene protiv bezbednosti Republike Srbije.

Ne treba, međutim, zaboraviti da se prisluškivanjem ovih lica istovremeno prisluškuju i treća lica s kojima oni komuniciraju. To znači da i treća lica bivaju povremeno zahvaćena tajnim nadzorom, ali samo dok komuniciraju s licem koje je podvrgnuto nadzoru. Nadzor ne postoji u ostalim komunikacijama trećih lica, osim ako se u međuvremenu utvrdi da postoji osnov sumnje i za ta treća lica da budu zasebno stavljena pod mere prisluškivanja.

U skladu sa svojim delokrugom rada, pojedini nadležni organi imaju ograničen krug lica koja smeju da prisluškuju. Na primer, Vojnobezbednosna agencija i vojna policija mogu da primenjuju ovu meru samo prema pripadnicima Vojske Srbije i zaposlenima u Ministarstvu odbrane, dok Sektor unutrašnje kontrole policije nadzire samo zaposlene u MUP-u.

U koje svrhe nadležni organi smeju da prisluškuju?

Ustav Srbije dozvoljava zadiranje u privatnost samo u dve svrhe – za potrebe krivičnog postupka (otkrivanje, sprečavanje, istraga teških krivičnih dela i procesuiranje učinioca) i radi zaštite nacionalne bezbednosti. Zavisno od svrhe, razlikuju se akteri i procedura za primenu mere.

Kada je reč o potrebama krivičnog postupka, prisluškivanje radi prikupljanja dokaza mogu da vrše policija, BIA i VBA. Prilikom raspodele zadataka vodi se računa o njihovim nadležnostima i kapacitetima. Bezbednosno-informativna agencija ima najviše resursa za primenu ove mere i u njenim prostorijama se nalazi sva tehnička oprema putem koje se obavlja prisluškivanje. U ovom slučaju, prisluškivanje predstavlja posebnu dokaznu radnju.

Policija i vojna policija mogu da prisluškuju osumnjičeno lice, kao i druga lica koja mu pomažu u bekstvu i prikrivanju, kako bi se osumnjičeni uhapsio i sproveo nadležnim organima. U ovom slučaju, prisluškivanje predstavlja meru ciljane potrage, a ne posebnu dokaznu radnju (vidi ispod zašto je ova razlika važna).

Službe bezbednosti BIA i VBA mogu da prisluškuju i u drugu svrhu predviđenu Ustavom i zakonom – predupređivanje pretnji po nacionalnu bezbednost.

Za koja krivična dela može da se primenjuje prisluškivanje?

U skladu s načelom srazmernosti, prisluškivanje se primenjuje u krivičnom postupku samo u vezi s teškim krivičnim delima. Radi preglednosti, možemo ih svrstati u nekoliko kategorija:

- | krivična dela za koja su nadležna posebna tužilaštva – Tužilaštvo za organizovani kriminal, Tužilaštvo za ratne zločine i Posebno odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu. U ova krivična dela spadaju: trgovina narkoticima, oružjem i ljudima, zloupotreba položaja, primanje i davanje mita, falsifikovanje i pranje novca, trgovina uticajem, oružana pobuna, terorizam i finansiranje terorizma, zločini tokom oružanih sukoba, kao i računarska prevara i sabotaža, neovlašćen pristup zaštićenom računaru itd.;
- | narušavanje ustavnog poretka Republike Srbije (ugrožavanje nezavisnosti i teritorijalnog integriteta, povreda suvereniteta, odavanje državne tajne, napad na ustavno uređenje i poziv na njegovu nasilnu promenu, diverzija, sabotaža i špijunaža, izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje);
- | ostala izričito pobrojana teška krivična dela (teško ubistvo, otmica, razbojništvo, dečja pornografija, iznuda, ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom);
- | sprečavanje i ometanje dokazivanja svih gore pobrojanih krivičnih dela.

Za ostala krivična dela nema dovoljno jakog opravdanja za ograničavanje prava na privatnost, tako da se podaci prikupljaju na drugi način.

Kada je reč o potrebi hvatanja i privođenja osumnjičenih lica, ni tu nije moguće služiti se prisluškivanjem za bilo koje krivično delo. Prisluškivanje dolazi u obzir samo za lica osumnjičena za teža krivična dela za koja su propisane zatvorske kazne od četiri ili više godina i za lica kojima je raspisana poternica. U slučaju vojne policije, poternica mora da bude međunarodna.

Šta je osnov sumnje?

Osnov sumnje je skup činjenica koje posredno ukazuju na određeno krivično delo, određenu pretnju i određena lica kao učiniocima krivičnih dela. Osnov sumnje ne sme da bude neodređeno nagađanje ili spekulacija, već mora da se zasniva na konkretnim podacima.

Da bi se pojedinac podvrgao prisluškivanju, međutim, ne moraju da postoje i činjenice koje direktno ukazuju na njega kao učinioca. Dovoljno je da podaci posredno upućuju na to lice, a onda se kroz prisluškivanje nastoji utvrditi da li postoji i direktna veza između tog lica i konkretnog teškog krivičnog dela.

Ko odlučuje o primeni mere prisluškivanja?

O primeni mere prisluškivanja uvek odlučuje jedino sud. Sud to, međutim, nikad ne čini samoinicijativno, već na predlog javnog tužioca ili čelnika policije i službi bezbednosti. Ovaj lanac, predlaganje – odobra-

vanje – izvršavanje (potom i kontrola, vidi ispod), neophodan je kako bi se izbegla proizvoljnost i zaštitila prava građana. Dakle, niti nadležni organ sme da prisluškuje bez sudskog naloga, niti sud sme da izda takav nalog bez obrazloženog predloga.

Ne može bilo ko od zaposlenih u VBA, BIA, policiji ili vojnoj policiji da se obrati bilo kojem sudu. Zakonski je uređeno ko je ovlašćeni predlagač i koji sud je nadležan za svakog od ovih aktera, zavisno od svrhe prisluškivanja.

- U krivičnom postupku, prisluškivanja predlaže javni tužilac, a odobrava sudija za prethodni postupak, bez obzira na to koji nadležni organ izvršava meru.
- Kada policija hoće da uhapsi osumnjičenog, primenu predlaže direktor policije, a odobrava predsednik ili za to ovlašćeni sudija Vrhovnog kasacionog suda. U slučaju vojne policije, nadležan je isti sud(ija), ali je predlagač načelnik Uprave vojne policije u okviru Generalštaba Vojske Srbije.
- Kada neka od službi bezbednosti hoće da zaštiti nacionalnu bezbednost, direktor BIA ili VBA upućuje predlog nadležnom sudu. Mere BIA odobrava predsednik Višeg suda u Beogradu ili ovlašćeni sudija posebnog odeljenja tog suda, dok mere koje predlaže i izvršava VBA mora da odobri ovlašćeni sudija Vrhovnog kasacionog suda.

Šta sve piše u predlogu i sudskom nalogu za primenu prisluškivanja?

Predlog i nalog za primenu prisluškivanja moraju da budu jasni, precizni, činjenično potkrepljeni i dobro obrazloženi. Zato moraju da sadrže sledeće elemente:

- raspoložive podatke o licu, grupi ili organizaciji prema kojoj će biti primenjena mera;
- razloge za primenu mere (postojanje osnova sumnje za konkretno krivično delo), uz ispunjenost uslova neophodnosti i srazmernosti;
- telefonski broj ili adresu koje osumnjičeno lice koristi ili postoji osnov sumnje da ih koristi;
- način sprovođenja prisluškivanja;
- obim i trajanje prisluškivanja.

Koliko prođe vremena između predloga i sudskog naloga za prisluškivanje?

Kada prisluškivanje predlažu direktor policije ili direktor VBA, sud mora da odgovori u roku od 24 časa. Kada primenu ove mere predlaže direktor BIA, rok za postupanje suda po predlogu je 48 časova. Najduži rok važi za odobrenje primene koju predlaže načelnik vojne policije – 72 časa.

Mogu li policija i službe bezbednosti da započnu prisluškivanje i pre pribavljanja sudskog naloga?

Pravilo je da primena prisluškivanja započinje nakon što nadležni sudija izda nalog. Međutim, za uspešno hapšenje begunca, policija ponekad ne sme časiti ni časa. U hitnim slučajevima, izuzetno je dozvoljeno da se sudski nalog izda naknadno. U tom slučaju, direktor policije može odmah naložiti prisluškivanje, pa u roku od 24 časa dostaviti predlog za primenu mere nadležnom sudu, koji onda ima još 24 časa da odluči da li će prihva-

titi ili odbiti predlog. Dakle, između početka primene prisluškivanja i sudskog naloga može proći najviše dva dana.

Direktor policije, međutim, pre naređivanja prisluškivanja mora da pribavi bar usmenu saglasnost nadležnog sudije, tako da sud u određenoj meri mora da bude uključen u proces od samog početka. Ukoliko sud naknadnom proverom pisanog predloga prisluškivanja utvrdi da on nije dovoljno obrazložen, neće odobriti primenu mere, te će se ona trenutno obustaviti, a svi na taj način prikupljeni podaci se brišu i ne mogu se iskoristiti.

Slična je procedura kada je reč o prisluškivanju koje vrši vojna policija zarad hapšenja. Primenu nalaže načelnik Uprave vojne policije, za to mora da dobije pismenu (dakle, ne usmenu) saglasnost nadležnog sudije, a onda mu u roku od 24 časa šalje pismeni predlog za primenu prisluškivanja. Nije, međutim, neophodno da se sudija dodatno izjašnjava o predlogu.

Šta ako osumnjičeni koristi više brojeva telefona?

Ukoliko osumnjičeni koristi više brojeva telefona, više poštanskih adresa i drugih sredstava komuniciranja, svi ti brojevi, adrese i druga sredstva navode se u predlogu i sudskom nalogu za prisluškivanje, te prisluškivanje može sve da ih obuhvata. Međutim, ukoliko se tokom prisluškivanja otkrije da osumnjičeni koristi i druge brojeve i adrese, neophodno je obuhvatiti i njih.

U tom slučaju policija, VBA ili BIA, po nalogu direktora, proširuju prisluškivanje na novootkrivene brojeve i adrese i traže naknadno sudsko odobrenje za to. Sud u roku od 48 časova

od prijema predloga za proširenje odlučuje da li će ga odobriti ili ne. Ukoliko ga ne odobri, proširenje se poništava kao da se nije desilo, a svi tako prikupljeni dodatni podaci se brišu.

Koliko dugo se sme prisluškivati?

U načelu, prisluškivanje traje samo onoliko koliko je neophodno za ostvarenje njegove svrhe. Ako je svrha ostvarena – na primer, prikupljeno je dovoljno dokaza, uhapšen je osumnjičeni, bezbednosna pretnja je neutralizovana – prisluškivanje mora da se obustavi i pre predviđenog roka. Prisluškivanje, međutim, ne može da ide u nedogled, već mora da se okonča u predviđenom roku čak i ako svrha nije ostvarena.

Prisluškivanje uvek mora da bude samo privremena mera i ne sme da se primenjuje duže od godinu dana.

- Kada se prikupljaju dokazi u krivičnom postupku, prisluškivanje se određuje na najduže tri meseca i može se još jedanput produžiti za isti period. Dodatno, za krivična dela koja spadaju u nadležnost posebnih tužilaštava (vidi iznad), primena se može produžiti još dva puta, tako da bi formula izgledala ovako: $3 + 3 + (3 + 3) = 12$ meseci.
- Kada policija želi da uhapsi osumnjičenog, prvobitni rok za prisluškivanje je šest meseci i može još samo jedanput da se produži na isti period, opet uz obrazloženi predlog direktora policije. Dakle, $6 + 6 = 12$ meseci. Isto važi i za vojnu policiju.
- Kada bezbednosne službe prisluškuju u svrhu zaštite nacionalne bezbednosti, važe sledeće formule – za BIA: $3 + 3 + 3 + 3 = 12$ meseci, a za VBA: $6 + 6 = 12$ meseci.

PODACI PRIKUPLJENI PRISLUŠKIVANJEM

Kada podaci prikupljeni prisluškivanjem mogu da se koriste kao dokaz u krivičnom postupku?

Kao dokaz u krivičnom postupku mogu da se koriste samo podaci koji su zakonito prikupljeni prisluškivanjem u tu svrhu. Dakle, samo ako ih je, kao posebnu dokaznu radnju, predložio javni tužilac, a naložio sudija za prethodni postupak.

Kao dokaz ne mogu da se koriste podaci koji su nezakonito prikupljeni (kada čitava procedura nije ispoštovana), kao ni podaci koji su zakonito prikupljeni u druge svrhe – za hapšenje osumnjičenog ili za zaštitu nacionalne bezbednosti.

Šta ako se prisluškivanjem slučajno otkriju druga krivična dela i njihovi učinioci?

Tokom prisluškivanja je moguće otkriti i informacije koje nisu u vezi s licem ili krivičnim delom zbog kojih se sprovodi prisluškivanje. Takve slučajno otkrivene informacije mogu da se koriste u krivičnom postupku samo ako se odnose na neko od teških krivičnih dela (vidi iznad), za koja se inače može odrediti prisluškivanje, bez obzira na to ko je otkriveni učinilac.

Ako se otkrije, na primer, da je lice počinilo krađu ili falsifikovalo ispravu, što su takođe krivična dela, takvi podaci pribavljeni prisluškivanjem

ne mogu se koristiti. Podaci o tim krivičnim delima mogu da se prikupe na drugi način.

Ako se slučajno otkrije drugi učinilac istog krivičnog dela zbog kojeg se primenjuje prisluškivanje, ili drugog krivičnog dela za koje se može primenjivati prisluškivanje, ti podaci se mogu dalje koristiti u krivičnom postupku.

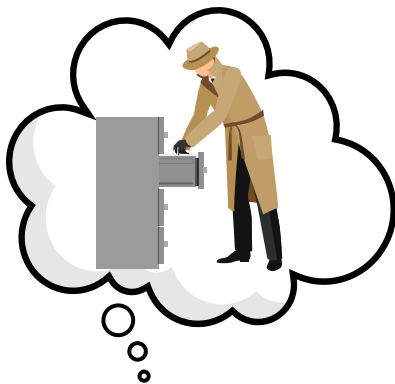
Ako BIA i VBA otkriju krivično delo prilikom prisluškivanja u svrhu zaštite nacionalne bezbednosti, ti podaci se ne mogu koristiti u krivičnom postupku. Službe bezbednosti tako stečena saznanja dostavljaju nadležnom tužilaštvu, koje treba dalje da postupa po njima i ispočetka prikuplja dokaze za krivični postupak.

Gde završavaju nezakonito prikupljeni podaci?

Podaci koji nisu prikupljeni po sudskom nalogu ili od strane odgovarajućeg državnog organa, ili su prikupljeni s drugim propustom u zakonskoj proceduri, smatraju se nezakonitim i uništavaju se. Takvi podaci se ne mogu koristiti u krivičnom postupku čak i ako im je to bila svrha. Sudija za prethodni postupak ih izdvaja iz spisa predmeta, na predlog strana ili branioca ili po službenoj dužnosti, najkasnije do završetka istrage. Oni se čuvaju u posebno zapečaćenom omotu kod nadležnog sudije. Do okončanja krivičnog postupka ne mogu se ni razgledati ni koristiti, a potom se uništavaju.

Ti podaci, međutim, mogu da budu dokazi protiv lica koje je nezakonito primenjivalo prisluškivanje (vidi ispod) i u tom slučaju se čuvaju dok se ne okonča postupak protiv tog lica.

Uništavanje podataka se uvek vrši u prisustvu sudije i o tome se sačinjava zapisnik, tako da ostaje pisani trag za moguću buduću proveru.

Šta se dešava s podacima prikupljenim prisluškivanjem ako se na kraju ne pokrene krivični postupak?

Neiskorišćeni podaci se uništavaju. Nadležni javni tužilac može da izjavi da određene podatke pribavljene prisluškivanjem neće koristiti u krivičnom postupku, te se oni potom uništavaju. Takođe, ukoliko tužilac tako prikupljene podatke ne iskoristi za pokretanje krivičnog postupka u roku od šest meseci otkad se upoznao s njima, zakon nalaže njihovo uništavanje. Rešenje o uništenju podataka donosi nadležni sudija. Nisu predviđeni precizni rokovi za donošenje ovakvih rešenja.

Koliko dugo se čuvaju podaci zakonito prikupljeni prisluškivanjem?

Sudbina podataka zakonito prikupljenih prisluškivanjem zavisi od toga da li se ti podaci na kraju koriste u svrhe kojima je prisluškivanje bilo namenjeno. Podaci koji nisu potvrdili osnov sumnje zbog kojih se sprovodilo prisluškivanje nisu više potrebni ni za krivični postupak (vidi iznad) ni za zaštitu nacionalne bezbednosti, te se uništavaju.

Podaci do kojih policija ili vojna policija dođu prisluškivanjem radi hvatanja i privođenja lica ne mogu se koristiti u krivičnom postupku i uništavaju se po okončanju potrage. Uništava ih nadležni sudija i o tome sačinjava zapisnik.

Podaci koji se koriste u krivičnom postupku deo su spisa krivičnih predmeta koje čuva nadležni sud. Završeni predmeti se čuvaju u pisarnici suda najduže dve godine, a onda se preme-

štaju u arhivu, koja se nalazi u posebnoj prostoriji pisarnice. Koliko dugo se čuvaju arhivirani predmeti zavisi od ishoda krivičnog postupka – da li je okrivljeni osuđen i kakva mu je kazna izrečena. Za zatvorske kazne preko 10 godina – predmet se čuva u arhivi 30 godina po okončanju postupka; za kazne od 3 do 10 godina zatvora – predmeti se čuvaju 20 godina; za kazne do 3 godine – 10 godina. Većina ostalih krivičnih spisa se čuva u sudu deset godina. Po isteku roka, ovi spisi se izdvajaju iz arhive kako bi se uništili ili predali nadležnom arhivu. Nadležnom arhivu se, međutim, ne predaju spisi iz krivičnih predmeta u kojima je izrečena kazna zatvora duža od trideset godina.

Policija trajno čuva podatke koje je prikupila tokom krivične istrage.

Manje je jasno koliko dugo službe bezbednosti čuvaju podatke prikupljene prisluškivanjem koji su iskorišćeni za zaštitu nacionalne bezbednosti. Njihove procedure su uređene podzakonskim aktima koji nisu javno dostupni. BIA je obznanila da povremeno briše nepotrebne podatke kako bi rasteretila svoju bazu ili zarad brisanja pojedinih lica iz evidencija.

Kako se čuvaju ti podaci?

Podaci o primenjenom prisluškivanju i podaci koji su otkriveni prisluškivanjem, u tonskom zapisu i transkriptu, predstavljaju tajne podatke koji se čuvaju na poseban način. Samo pojedina lica mogu da im pristupe, te se izdvajaju od ostalih spisa u poseban omot na kojem vidno piše oznaka tajnosti. Najosetljiviji podaci o najtežim krivičnim delima čuvaju se u posebnim namenskim prostorijama i pod posebnim nadzorom.

Podaci koji se na glavnom pretresu iznesu kao dokazi više nisu tajni podaci, ali svi lični podaci i dalje uživaju odgovarajuću zaštitu.

Da li ovi podaci mogu da se razmenjuju s drugim državama?

Podaci dobijeni prisluškivanjem mogu da se razmenjuju s organima sprovođenja zakona u drugim državama. Takva razmena je veoma važna za borbu protiv prekograničnog organizovanog kriminala i terorizma. Pošto materijali prikupljeni prisluškivanjem obiluju podacima o ličnosti, njihov prenos je dozvoljen samo u druge države u kojima će ti podaci uživati sličnu zaštitu. Države članice Evropske unije i gotovo sve ostale evropske zemlje, na primer, unapred zadovoljavaju ovaj uslov.

Izuzetno, na primer u borbi protiv visokotehnološkog kriminala, podatke je moguće preneti i pojedincima u inostranstvu. Pošto je to posebna situacija, o prenosu se obaveštava Poverenik za zaštitu podataka o ličnosti, koji može da proveri svu dokumentaciju.

KONTROLA I NADZOR

Ko kontroliše nadležne organe da me ne bi proizvoljno prisluškivali?

Kontrolu i nadzor nad primenom prisluškivanja vrše sudovi, nezavisne državne institucije, poput Zaštitnika građana i Poverenika za informacije od javnog značaja, i Narodna skupština. Osim spoljne kontrole, organi koji sprovode prisluškivanje imaju u svom sastavu i posebna odeljenja zadužena za unutrašnju kontrolu, odnosno proveru da li njihove kolege postupaju u skladu sa zakonom.

Kako se vrši nadzor?

Pisani trag i vođenje evidencija o primeni prisluškivanja predstavljaju preduslov za sprečavanje proizvoljnosti i za smislenu kontrolu i nadzor. Svi nadležni organi su dužni da vode ove evidencije i da ih čuvaju kao tajnu. Nadzorni organi i tela mogu da pristupe tajnim podacima i provere podatke iz evidencija.

Na primer, u krivičnom postupku, sudovi vode posebnu evidenciju o predlozima javnog tužioca i naredbama sudije za prethodni postupak za primenu prisluškivanja. Evidencija obavezno sadrži sledeće podatke: redni broj evidencije, datum predloga, predlagača i nadležnog sudiju, krivično delo, osumnjičenog, sudski nalog s produžecima i prekidom primene, datum dostavljanja izveštaja i materijala, rešenje o uništenju i datum uništenja prikupljenih podataka.

I telefonski i internet operateri moraju da obezbede da svako prisluškivanje ostavi neizbrisiv elektronski trag u sistemu, radi moguće provere i

upoređivanja s drugim evidencijama. Operatori vode i sopstvenu evidenciju o zahtevima nadležnih organa za prisluškivanje, sa sledećim podacima: ovlašćeno lice koje vrši prisluškivanje, sudski nalog, datum i vreme primene, i čuvaju je kao tajnu.

Kako sud kontroliše primenu prisluškivanja?

Najvažniji deo sudske kontrole je prethodna kontrola – jedino sud može da naloži prisluškivanje, bilo ko da treba da ga sprovodi u bilo koju svrhu.

Pored toga, u krivičnom postupku, sud nadzire i kako teče prisluškivanje tako što može da traži dnevne izveštaje sa svim pratećim materijalima od nadležnog organa koji vrši prisluškivanje. Najzad, sud ima i poslednju reč kad se prisluškivanje završi. U zavisnosti od toga ko sprovodi meru, policija, BIA ili VBA dostavlja sudiji za prethodni postupak sve snimke komunikacije, sve pošiljke i poseban izveštaj u kojem navodi u kom periodu je vršeno prisluškivanje, koje službeno lice je bilo zaduženo za to, koja tehnička sredstva su primenjena, koja lica su prisluškivana i šta se o njima saznalo, kao i ocenu svrsishodnosti konkretnog prisluškivanja i njegovih rezultata. Na kraju, sudija za prethodni postupak naređuje uništavanje podataka koji nisu zakonito prikupljeni ili nisu upotrebljeni.

Sud takođe uništava podatke do kojih dođu policija i vojna policija u potrazi za osumnjičenima i beguncima, ali ne preispituje njihovu svrsishodnost. Sud ne ocenjuje ni uspeh prisluškivanja koje VBA i BIA vrše zarad zaštite nacionalne bezbednosti.

Na kraju, sud je nadležan i da sankcioniše lica koja su neovlašćeno prisluškivala.

Kako Zaštitnik građana vrši nadzor nad prisluškivanjem?

Zaštitnik građana može, po pritužbi građana ili samoinicijativno, da proveri da li organi koji sprovode prisluškivanje poštuju ljudska prava i sve mehanizme kojima se oni štite. Tokom kontrole, može da poseti prostorije tih organa i da dobije sve neophodne podatke, uključujući državne tajne, čak i ako je prisluškivanje još uvek u toku.

Ako prilikom kontrole utvrdi da nadležni organ ne poštuje ljudska prava prisluškivanog lica, Zaštitnik građana će tom organu uputiti preporuke za otklanjanje propusta. Nadležni organ mora u roku od dva meseca da potvrdi Zaštitniku građana da je ispunio preporuke ili da dobro obrazloži zašto nije mogao da postupi po njima.

Ukoliko odbijaju saradnju u postupku kontrole, Zaštitnik građana može i javno da preporuči razrešenje direktora policije, BIA i VBA, te da inicira pokretanje disciplinskog postupka protiv zaposlenih u ovim organima ukoliko nađe da su odgovorni za kršenje ljudskih prava i da su time naneli veću štetu prisluškivanom licu. Ako smatra da su svojim postupanjem učinili krivično delo, može da se obrati javnom tužiocu da pokrene krivični postupak protiv tih lica.

Kako Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka vrši nadzor nad prisluškivanjem?

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik) nadzire da li javni tužioci i organi koji sprovode prisluškivanje štite lične podatke osumnjičenog i trećih lica do kojih su došli

prisluškivanjem. Između ostalog, proverava da li su lični podaci fizički obezbeđeni, mogu li neovlašćena lica da im pristupaju, da li njihova obrada prevazilazi predviđenu svrhu ili se nedozvoljeno koriste u druge svrhe, da li se čuvaju duže od propisanih rokova, da li se obrada podataka uredno evidentira itd.

Poverenik je ključni posrednik u ostvarenju prava lica da pristupi podacima koje o njemu poseduju i obrađuju nadležni organi (vidi ispod).

Nadležni organi moraju da mu pruže sve neophodne informacije, čak i tajne podatke. Poverenik može da izrekne opomenu ovim organima, da naloži da postupe po zahtevu lica na koje se odnose podaci i da obaveste to lice o povredi njegovih prava, da im zabrani obradu podataka, da naloži ispravku ili brisanje podataka, da obustavi prekogranični prenos podataka i da novčano kazni prekršioca. Kazna za nadležni organ može da bude u visini od 50.000 do 2.000.000 dinara, dok se zaposlenom u ovom organu zasebno može izreći kazna od 5.000 do 20.000 dinara.

Kako Narodna skupština nadzire primenu prisluškivanja?

U pojedinim evropskim zemljama, parlament ima posebno telo koje nadzire primenu prisluškivanja, što govori o značaju ovog pitanja u demokratiji. Narodna skupština Srbije nema takvo telo, već vrši nadzor uglavnom preko dva nadležna stalna odbora – Odbora za odbranu i unutrašnje poslove i Odbora za kontrolu službi bezbednosti. Ti odbori razmatraju redovne izveštaje nadležnih organa, a mogu da im traže i posebne izveštaje u vezi s praksom prisluškivanja.

Poslanici ne mogu da nadziru prisluškivanje koje je u toku. Oni su više usmereni na otkrivanje i rešavanje sistemskih propusta usvajanjem bo-

ljih propisa. Ukoliko ozbiljan skandal ukaže na propuste, mogu da ustanove i anketni odbor da ih detaljno istraži. Na propuste im mogu ukazati i Zaštitnik građana i Poverenik u svojim izveštajima.

Odbor za kontrolu službi bezbednosti postupa i po predstavkama građana u vezi s potencijalnim nepravilnostima u radu BIA i VBA, uključujući primenu prisluškivanja. Odbor može da organizuje nadzorne posete ovim službama, da pristupa određenim tajnim podacima i da, na osnovu nadzora, predloži mere za rešavanje problema.

Kakva je uloga unutrašnje kontrole u policiji i službama bezbednosti u vezi s prisluškivanjem?

Nadležni organi koji primenjuju prisluškivanje imaju u svom sastavu, odnosno u sastavu ministarstva kojem pripadaju, jedinice zadužene da kontrolišu da li njihove kolege postupaju u skladu sa zakonom. To su Sektor unutrašnje kontrole policije (koji, takođe, može da vrši prisluškivanje – vidi iznad), Unutrašnja kontrola VBA i Unutrašnja i budžetska kontrola BIA. Primenu prisluškivanja od strane VBA može da nadzire i generalni inspektor vojnih službi bezbednosti u okviru Ministarstva odbrane. I u vojnoj policiji postoji unutrašnja kontrola, na čijem čelu se nalazi vojnopolicijski inspektor.

Organi unutrašnje kontrole mogu da pokrenu kontrolu i po pritužbi građana, ali ne smeju da utiču na akciju koja je u toku. Oni odgovaraju čelnicima organa čije postupanje kontrolišu, njima šalju izveštaj o sprovedenoj kontroli, s predlozima mera koje treba preduzeti ukoliko otkriju nepravilnosti i povrede prava građana. Mogu predložiti i pokretanje disciplinskog postupka ili obaveštavanje javnog tužioca radi krivičnog gonjenja odgovornog lica.

Sektor unutrašnje kontrole u MUP-u samostalno podnosi krivične prijave. Ostali navedeni organi prate da li će čelnici postupiti po njihovim predlozima. Ako se to ne desi, unutrašnja kontrola VBA obraća se Generalnom inspektorju vojnih službi bezbednosti, a može da se obrati i Narodnoj skupštini, dok vojnopolicijski inspektor može da izvesti ministra odbrane i načelnika Generalštaba. Najmanje se zna o unutrašnjoj kontroli u BIA jer je uređena tajnim propisom.

POSEBNE MERE SLIČNE PRISLUŠKIVANJU

Prisluškivanje je jedna od posebnih mera tajnog prikupljanja podataka kojima se zadire u privatnost pojedinca i tajnost njegove komunikacije. Postupak i nadležni organi su uglavnom isti kao za prisluškivanje. U nastavku će biti reči o posebnim merama, koje su slične prisluškivanju.

Pristup zadržanim elektronskim podacima o komunikaciji

Ova mera se razlikuje od prisluškivanja po tome što podrazumeva prikupljanje svih podataka o elektronskoj komunikaciji, osim njenog sadržaja – na primer, kada ste i kome telefonirali, s kog uređaja i mesta, koliko je poziv trajao, kad se završio, ali ne i o čemu ste razgovarali. Kako bi nadležni organi mogli da pristupe ovim podacima u slučaju potrebe, telefonski i internet operateri moraju da ih čuvaju godinu dana.

Razlika u odnosu na ostale posebne mere jeste što se zadržavaju podaci o elektronskoj komunikaciji svakog korisnika, pa i pisca i čitaoca ovog vodiča. Međutim, sme da se pristupa samo podacima pojedinih lica za koja postoji osnov sumnje da su počinili krivično delo. Mogu i da se traže svi brojevi koje u određenom trenutku registruje konkretna bazna stanica operatera, čime se otkriva, na primer, koja su sve lica bila u krugu mesta zločina u vreme njegovog izvršenja – tako se nalaze učinioci, saučesnici i svedoci težeg krivičnog dela.

Tajno praćenje i snimanje

Ova mera podrazumeva prisluškivanje neposrednog razgovora, fotografisanje i snimanje osumnjičenog lica na otvorenom i u zatvorenom prostoru. Može da se primenjuje i u prevoznom sredstvu koje osumnjičeni koristi, ali ne sme u njegovom stanu, jer je nepovredivost stana posebno Ustavom zajemčeno pravo. Ova mera služi za otkrivanje identiteta, kontakata i lokacije lica i stvari.

Prikriveni islednik

Ova mera podrazumeva ubacivanje određenog lica pod lažnim identitetom u kriminalnu grupu radi otkrivanja njenih vođa i članova, kao i kriminalnih poslova kojima se bave. Pošto zahteva više resursa i podrazumeva više opasnosti od primene ostalih posebnih mera, njoj se pribegava jedino ako druge posebne mere zakažu i ako se podaci ne mogu prikupiti na bilo koji drugi način. Prikriveni islednik može da bude ozvučen, kao i da pritajeno fotografiše i snima, ako sud to odobri.

Ostale posebne mere kojima se tajno, i uz ograničenje ustavnih prava lica, prikupljaju dokazi u krivičnom postupku su: računarsko pretraživanje raznih baza podataka (na primer, o prihodima, imovini, prelasku granice, licencama), simulovani poslovi (na primer, iscenirano primanje i davanje mita) i kontrolisana isporuka (na primer, praćenje pošiljki droge i oružja).

MOJA PRAVA

Kako da saznam da li me prisluškuju?

Da bi zakonito prisluškivanje imalo smisla, ono mora da ostane prikriveno. Lice koje se prisluškuje ne sme o tome da zna dok traje prisluškivanje. Možete da se obratite sudu, javnom tužiocu, policiji ili službama bezbednosti i da tražite od njih vaše podatke o ličnosti koje obrađuju, ali vam oni ne smeju dati taj podatak. Umesto toga, odgovoriće vam u roku od 15 dana pismenim putem da traženi podaci ne postoje.

Ako niste zadovoljni odgovorom, možete da se obratite Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (vidi ispod). Nadležni organ je dužan da Povereniku stavi na raspolaganje sve podatke, ali Poverenik ne sme da vam potvrdi da li ste prisluškivani ili ne. Jedino može da proveri da li se sve radi u skladu sa zakonom i da vas o tome obavesti. Ukoliko Poverenik otkrije da ste neovlašćeno prisluškivani, može da podnese krivičnu prijavu protiv odgovornog lica.

Možete da se obratite i svom telefonskom ili internet operateru, koji tehnički omogućava nadležnom organu da sprovodi zakonito prisluškivanje. Ovlašćeno lice operatera s bezbednosnim sertifikatom može da proveri da li ste pod merom prisluškivanja, ali ako utvrdi da su ispoštovani svi zakonski uslovi za prisluškivanje, ne sme da podeli s vama taj tajni podatak. Ukoliko pak utvrdi da nedostaje sudski nalog, operater treba da preduzme mere da zaustavi takvo nezakonito prisluškivanje i da o svemu obavesti nadležne organe.

Moraju li naknadno da me obaveste da su me prisluškivali?

Lica protiv kojih se podaci prikupljeni prisluškivanjem koriste kao dokazi u krivičnom postupku imaju pravo da nakon saslušanja razmatraju sve dokazne materijale. Izuzetak mogu da budu materijali koji sadrže lične podatke trećih lica. Ukoliko se prikupljeni podaci ne koriste u postupku (vidi iznad), nadležni sudija može (ali ne mora) da obavesti lice da je bilo prisluškivano samo ako proceni da time neće ugroziti mogući krivični postupak.

Svako lice ima pravo da sazna koje njegove lične podatke nadležni organi poseduju i obrađuju. To pravo se opravdano ograničava kako bi se ostvarila svrha prisluškivanja – vođenje krivičnog postupka ili zaštita nacionalne bezbednosti. Ograničenje, međutim, mora da bude privremeno. To znači da, u jednom trenutku, lični podaci prikupljeni prisluškivanjem više ne moraju da se kriju od lica na koje se odnose jer više ne mogu da ugroze ni krivični postupak ni nacionalnu bezbednost. U tom trenutku, nadležni organ je dužan da licu, na njegov zahtev po Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, obezbedi pristup tim podacima, njihovu ispravku, brisanje ili ograničenu obradu.

Kako da zaštitim svoja prava ako su me nezakonito prisluškivali?

Ako prisluškivanje sprovodi nenadležni organ ili neovlašćeno lice, ako to nije naredio nadležni sudija, ako se prisluškuje duže od dozvoljenog roka, u nedozvoljenu svrhu, nesrazmerno legitimnoj svrsi, ako se tako prikupljeni podaci objave – sve navedeno predstavlja kršenje zakona i povredu ustavnih prava za koje neko odgovara.

Osim ako je strana u krivičnom postupku, za pogođeno lice je veoma teško da dođe do neophodnih informacija kako bi zaštitilo svoja prava. U slučaju sumnje da ste prisluškivani, možete se obratiti svim unutrašnjim i spoljnim nadzornim i kontrolnim organima (vidi iznad). Svi su dužni da prime vašu pritužbu i predstavku, da ispitaju njene navode i obaveste vas o ishodu – da li su vaša prava bila povređena ili ne. Ako su utvrdili nepravilnosti, ti organi, u zavisnosti od nadležnosti, preduzimaju ili predlažu nadležnom organu preduzimanje odgovarajućih mera.

Kako da se obratim

Sektoru unutrašnje kontrole u policiji?

Sektor unutrašnje kontrole (SUK) prima prijave od građana putem pošte (Bulevar Zorana Đinđića 104, 11740 Novi Beograd), mejla (sukp@mup.gov.rs), telefona (011/3121555) ili usmeno u prostorijama MUP-a, o čemu će se sačiniti zapisnik. Prijava mora da bude razumljiva i treba da sadrži što više informacija koje mogu pomoći da se provere vaši navodi – na primer, da je određeni policajac zloupotrebio svoja ovlašćenja tako što je policijskim sredstvima nezakonito prisluškivao telefon svoje verenice, ili je podatke iz zakonito prisluškivanih razgovora odao nekom tabloidu. Prijava može da se podnese anonimno, ali ukoliko želite da vas SUK obaveštava o toku postupka, možete da ostavite svoje kontakt podatke, koji će se tretirati kao poverljivi.

Kako da se obratim

generalnom inspektoru vojnih službi bezbednosti?

Generalni inspektor prima pritužbe građana na rad VBA u roku od godinu dana od izvršenja radnje kojom su, navodno, povređena njihova prava – na primer, pravo na privatnost komunikacije. Pritužba treba da

sadrži opis povrede prava, sve činjenice i dokaze kojima se navodi mogu potkrepiti i podatke o podnosiocu. Generalni inspektor postupa po anonimnoj pritužbi samo ukoliko proceni da u njoj ima dovoljno osnova za postupanje. Postupak traje najduže 60 dana, ili do 15 dana ako je reč o grubom kršenju ljudskih prava i nanošenju nenadoknadive štete podnosiocu, koji se obaveštava o ishodu. Generalnom inspektoru se možete obratiti telefonom na broj 011/3201-121 ili mejlom na adresu generalni.inspektor@mod.gov.rs.

Kako da se obratim

Povereniku za zaštitu podataka o ličnosti?

Povereniku možete da podnesete pritužbu samo ako ste se prethodno obratili nadležnom organu, koji nije postupio po vašem zahtevu u vezi s obradom vaših ličnih podataka. Pritužba mora da sadrži ime i adresu podnosioca, naziv organa protiv kojeg se podnosi, pravo koje je povređeno i na koji način. Uz pritužbu se prilažu kopija zahteva organu, dokaz o njegovoj predaji, odgovor organa ako ste ga primili. Poverenik postupa u roku od 60 dana i obaveštava podnosioca o toku i ishodu postupka. Obrazac pritužbe je dostupan na sajtu Poverenika: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/za%C5%A1tita-podataka/formulari-zastita-podataka.html>.

Kako da se obratim

Zaštitniku građana?

Zaštitniku građana se obraćate ukoliko ste iscrpili druga pravna sredstva za zaštitu prava. Pritužba može da bude pismena

ili usmena, ali mora sadržati sledeće elemente: naziv organa na čiji rad se odnosi, opis povrede prava i činjenice koje potkrepljuju vaše navode, dokaze o korišćenim drugim pravnim sredstvima, ime i adresu podnosioca. Zaštitnik građana će vas obavestiti o pokretanju i okončanju postupka po vašoj pritužbi. Obrazac pritužbe je dostupan na sajtu institucije: <https://www.ombudsman.rs/index.php/prituzba>.

Kako da se obratim

Narodnoj skupštini?

Narodna skupština prima predstavke građana putem telefona (011/30-26-100), pošte i elektronske pošte, ili usmeno u prostorijama Narodne skupštine u ulici Kralja Milana 14 u Beogradu, ponedeljkom, sredom i petkom od 10 do 14 časova. Na sajtu Narodne skupštine je dostupan obrazac za predstavku: <http://www.parlament.gov.rs/gradjani/pitajte/inicijative,-peticije,-predstavke-i-predlozi.1098.html>. Predstavka ne sme da bude anonimna, ali možete da zahtevate da se tretira poverljivo. Radi prijave nepravilnosti u primeni prisluškivanja od strane BIA ili VBA, obratite se Odboru za kontrolu službi bezbednosti.

Mogu li da podnesem

krivičnu prijavu?

Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje tuđih razgovora, povreda tajnosti komunikacije, neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka, prenos trećem licu i objavljivanje tako prikupljenih podataka predstavljaju različita krivična dela zbog kojih se protiv odgovornog lica može podneti krivična prijava. Za učinioce su propisane sankcije u rasponu od novčane do zatvorske kazne do tri godine. Kazne su oštrije ukoliko krivično delo počini službeno lice u vršenju službe. Pošto su podaci o primeni zakonitog pri-

sluškivanja tajni, onaj ko ustupi te podatke neovlašćenim licima ili ih objavi, može da odgovara i za odavanje državne tajne.

Krivična prijava se podnosi nadležnom javnom tužiocu, pismeno – putem pošte ili mejla, ili usmeno – putem telefona ili saopštavanjem ovlašćenom licu u prostorijama tužilaštva, o čemu se sastavlja zapisnik. Krivična prijava nema propisanu formu i besplatna je. Podnosilac treba da opiše svojim rečima kada, kako i gde je izvršeno krivično delo, ali ne mora pri tome da barata pravnim terminima. Lažno prijavljivanje je kažnjivo.

Mogu li da nadoknadim štetu pretrpljenu nezakonitim prisluškivanjem?

Ukoliko smatrate da vam je nezakonitim prisluškivanjem ili zloupotrebom ličnih podataka prikupljenih prisluškivanjem nanесena materijalna ili nematerijalna šteta, možete da podnesete i tužbu za naknadu štete u parničnom postupku. Nematerijalna šteta može da podrazumeva i strah, duševnu bol zbog povrede časti i ugleda, slobode i prava ličnosti, a naknada je najčešće novčana. Za ovu vrstu postupka, najbolje je prethodno se konsultovati s advokatom.

Lektura i korektura
Teodora Todorčić Milićević

Dizajn
Ivana Zoranović

Priprema i štampa
Dosije studio, Beograd

Tiraž
4.250

ISBN 978-86-83209-88-0

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
343.85:343.352(035)(0.034.2)

MOJA prava u slučaju (ne)zakonitog prisluškivanja
[Elektronski izvor] / [priredila Jelena Pejić]. – Beograd : Komitet
pravnikа za ljudska prava – YUCOM : Beogradski centar za
bezbednosnu politiku, 2019 (Beograd : Dosije studio). – 1
elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemske zahtevi: Nisu navedeni. – "...u okviru projekta 'Otvorena
vrata pravosuđa...' --> kolofon. – Tiraž 4.250.

ISBN 978-86-83209-88-0 (YUCOM)

a) Право на слободу и безбедност личности -- Приручници
COBISS.SR-ID 280500236

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА
И ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

ДРУШТВО ЈУДЖЕС' АССОЦИАЦИОН
СУДИЈА АССОЦИАЦИОН
СРБИЈЕ ОФ СЕРБИЈА

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

ДРУШТВО ЈУДЖЕС' АССОЦИАЦИОН
СУДИЈА АССОЦИАЦИОН
СРБИЈЕ ОФ СЕРБИЈА

PARTNERI
SRBIJA

Beogradski centar
za ljudska prava

